

І. М. Сисоєва,

викладач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту, Вінницький інститут економіки Тернопільського національного економічного університету, аспірантка ТНЕУ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИБІР ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Досліджено зовнішні та внутрішні фактори впливу на облікову політику підприємства. Визначено вплив зміни факторів на виробничу систему та на облікову політику.

Investigational external and internal factors of influence on the registration policy of enterprise. Certainly influence of change of factors on the production system and on a registration policy.

Ключові слова: фактор екзогенний, фактор ендогенний, виробнича система, облікова політика.

ВСТУП

Ринкові відносини та ускладнення середовища, у якому функціонують підприємства України, зумовили необхідність реформування бухгалтерського обліку в Україні, його пристосування до нових умов господарювання. Наслідком впроваджених змін є залучення із зарубіжної практики значної кількості якісно нових понять та явищ, до яких належить і облікова політика підприємства. Ефективне функціонування запозичених явищ передбачає не лише їх механічне перенесення у вітчизняну практику і нормативне закріплення. Необхідним є вивчення механізму функціонування, можливостей адаптації до історично сформованих традицій, особливостей менталітету та української дійсності. Аналітична робота повинна передувати впровадженню того чи іншого інструменту, проте динамізм процесів реформування зумовлює сучасний стан — відсутність відчутного ефекту від більшості запозиченого із зарубіжної практики.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Виконання поставлених перед бухгалтерським обліком завдань із забезпечення зовнішніх користувачів інформацією про майновий та фінансовий стан підприємства вимагає встановлення загальноовизначеної сукупності принципів та правил, які використовуються в бухгалтерському обліку при формуванні та відображенні інформації. Разом з тим, жорстке нормативне регулювання бухгалтерського обліку, яке мало місце в плановій економіці, позбавляє його можливостей оперативного реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Облікова політика підприємства є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Питання формування та реалізації облікової політики підприємств знайшли відображення в працях українських вчених: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, П.Є. Житного, Г.Г. Кірейцева, Л.М. Кіндрацької, Ю.А. Кузьмінського, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, М.С. Пушкаря,

В.В. Сопка, В.Г. Швеця; і зарубіжних — Р.А. Алборова, А.С. Бакаєва, П.С. Безруких, М.Ф. ван Бреда, Н.П. Кондракова, С.О. Ніколаєвої, В.Ф. Палія, Л.П. Хабарової а інших.

РЕЗУЛЬТАТИ

Пізнання механізму формування облікової політики невід'ємно пов'язане із вивченням економічних відносин, які відбуваються в процесі функціонування виробничої системи. Аналіз наукових досліджень [4] свідчить, що виробнича система формується, розвивається й надалі функціонує під впливом різноманітних факторів. В енциклопедичному словнику фактор (німецька *Faktor* та від лат. *factor* діючий, виробляючий) — це причина, рушійна сила процесу, явище, що визначає його характер або окремі його риси. В економічній літературі мають місце два підходи щодо класифікації факторів, які принципово відрізняються. Пов'язано це з тим, що науковий термін "фактор" має дві правомірні понятійні ознаки. В одному випадку це основний ресурс виробництва (земля, праця, капітал); у другому випадку це рушійна сила економічних, виробничих процесів, що впливає на результат виробничої, економічної діяльності. У економічній літературі ці фактори поділяються на зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні). Зовнішні фактори виражають умови і середовище функціонування суб'єкта господарювання. Їх ще називають незалежними від підприємств, тоді як внутрішні фактори здебільшого пов'язані з використанням ресурсів у процесі діяльності, вони розглядаються як залежні [1, с. 611].

Теоретично такий розподіл існує. Всі предмети, явища, процеси в економічній системі є одиночними, адже вони різняться між собою просторовими, часовими та іншими властивостями, а також відрізняються від подібних предметів, явищ, процесів [2, с. 57]. Проте один і той самий фактор у системному дослідженні може мати різні характеристики, параметри, функції і навіть принципи побудови. Він може досліджуватись з різних позицій залежно від поставлених цілей. Тобто можна виділити загальне із одиночного, порівнявши ознаки на схожість і розбіжність. Господарські явища, процеси є

Таблиця 1. Фактори впливу на виробничу систему та на вибір облікової політики

Фактори впливу	Екзогенні (зовнішні)	Ендогенні (внутрішні)
Правові	– стабільність та досконалість законодавства; – правове забезпечення, яке гарантує нормальне функціонування підприємств.	– співвідношення державного управління із самостійністю підприємства.
Соціальні	– рівень доходів населення, культурний уклад суспільства; – рівень професійної підготовки та зайнятості населення; – стан соціальної інфраструктури, віковий склад та соціальний захист населення; – наявність внутрішньої та зовнішньої міграції.	– кадровий потенціал, рівень кваліфікації менеджерів, бухгалтерських кадрів, економічного ризику та ініціативності керівників підприємства; – система та дієвість механізму матеріального та морального заохочення до ефективної роботи працівників підприємства.
Економічні	– природні ресурси та географічне розташування країни; – наявність ринкових відносин, виробничих ресурсів, рівень націоналізації економіки та темпи економічного зростання; – стабільність стану економіки, фінансової системи, виробництва, цін на виробничі ресурси; – державне регулювання конкуренції.	– життєвий цикл бізнесу (виведення товару на ринок, збільшення обсягу продаж нового товару, зниження темпів зростання обсягів збуту товару, різке падіння збуту та вивід товару з ринку); – життєвий цикл основної номенклатури продукції, що випускається, її рентабельність, конкурентоспроможність та тривалість операційного циклу; – основна стратегія фінансово-господарського розвитку (мета і завдання економічного розвитку підприємства на довгострокову перспективу).
Екологічні	– національна стратегія вирішення проблем збереження навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу.	– наявність джерел забруднення навколишнього середовища, токсичних відходів, очищувальних споруд, природоохоронних служб.
Науково-технічні	– рівень розвитку науки і техніки, який визначає всі складові процесу виробництва; – наявність науково-технічного потенціалу – кадрів, матеріальних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів, необхідних для створення і реалізації досягнень НТП в економіці; – науково-технічні пріоритети держави (поточні та на майбутнє).	– розвиток та використання власного науково-технічного потенціалу та його реформування відповідно до державної науково-технічної політики; – наявність бізнес-планів на пріоритетні напрями розвитку виробництва (впровадження новітніх технологій, сучасного устаткування, конкурентоспроможних виробів).
Організаційні	– галузева структура економіки, види виробництва, організаційно-правові форми, наявність та стан ринкової інфраструктури (юридичних та страхових компаній, комерційних банків, ринку капіталу тощо); – наявність індикаторів стратегічного розвитку економіки; – доступність і достовірність інформації про фінансовий стан підприємств-конкурентів; – наявність галузевих та регіональних планів організаційно-технічного розвитку.	– форма власності та організаційно-правова структура підприємства; – галузь, тип виробництва, галузеві особливості, які й визначають вид діяльності та зумовлюють технологічно-організаційні умови роботи;
Політичні	– політична та економічна стабільність в світі та спрямованість внутрішньої і зовнішньої економічної політики країни.	– наявність ЗЕД підприємства, одержання кредитів від своїх зарубіжних партнерів; – наявність виробничих підрозділів за межами України, які утримуються за кошти підприємства.

Джерело: складено та узагальнено автором

простими і складними, закінченими чи безкінченими.

коливання

зовнішніх(незалежних)
факторів

коливання

внутрішніх(залежних)
факторів

Рис. 1. Вплив зміни сукупності факторів на облікову політику

Проблема в тому, що багато ознак факторів приховано за зовнішнім проявом інших, вони діють усередковано, інколи тільки як тенденція. Формування облікової політики невід'ємно пов'язане із визначенням класифікаційних ознак факторів, що сприяє глибшому пізнанню процесів, які впливають на виробничу систему [3].

3. Пушкар М. С. Облікова політика і звітність: навч. посіб. / М. С. Пушкар. — Тернопіль: Карт-Бланш, 2003. — 141 с.

4. Чумаченко Н. Г. Бухгалтерський учёт: прошлое, настоящее ... будущее?! / Н. Г. Чумаченко // Світ бухгалтерського обліку. — 1997. — № 1. — С. 2—6.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2010 р.

Як показано у таблиці, взаємодія зовнішнього та внутрішнього середовища відбувається через певні чинники, які мають єдину класифікаційну ознаку, проте їх характеристика залежить від рівня системи. Коливання будь-якого з вказаних факторів чи їх сукупності обов'язково приведе до зміни в обліковій політиці підприємства (рис. 1).

ВИСНОВОК

При формуванні облікової політики слід узгодити мету, задачі та інтереси суб'єктів господарювання з цілями стратегічного розвитку економіки країни. Важливо враховувати дію факторів, які забезпечують необхідне спрямування цих процесів і в подальшому стають об'єктами обліку, аналізу та контролю на підприємстві. Формування облікової політики невід'ємно пов'язане із визначенням класифікаційних ознак факторів, що сприяє глибшому пізнанню процесів, які впливають на виробничу систему.

Література:

1. Гринів В. Систематизація факторів в економічному аналізі витрат обігу торговельних підприємств / В. Гринів; за ред. В. Є. Швеця // Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні: наук. зб. — Львів, 2005. — Спецвип. 15 (ч. 2). — С. 611—614.

2. Житний П. Є. Системний аспект облікової політики / П. Є. Житний // Бухгалтерський учет и аудит. — 2006. — № 1. — С. 62—65.